

Slovenski dom

Štev. 219

V Ljubljani, sreda 27. septembra 1939

Leto IV

Nemški zunanji minister drugič v Moskvi

Sovjetska vojska se zbira ob estonski meji. Napovedi o pomenu Ribbentropovega obiska pri Sovjetih. Sestanek Ribbentropa s turškim zunanjim ministrom

Berlin, 27. sept. o. Nemški zunanji minister von Ribbentrop je danes odletel v Moskvo na pogajanja s sovjetsko vlado. Uradno poročajo, da so ga Sovjeti povabili v Moskvo na posvete glede vseh vprašanj, ki so nastala v zvezi z ruskim posegom na Poljsko.

Zunanja znamenja kažejo, da pri tem obisku ne bo šlo samo za vprašanje Poljske, marveč da pripravljata boljševiška Rusija in Nemčija še nekaj večjega ter važnejšega. — Nemškega zunanjega ministra spremlja na njegovi poti v Moskvo 35 višjih uradnikov iz zunanjega ministrstva, gospodarskih strokovnjakov ter častnikov iz generalnega štaba.

Nekatera ugibanja napovedujejo, da bosta Sovjetska Rusija in Nemčija morda podpisali vojaško zvezo, obširen gospodarski sporazum in se sporazumele o novih zasedbah na obali Baltičkega morja. Estonsko in Letonsko naj bi dobila Rusija, Litvo pa bi zasedla Nemčija. Pri tej priliki bodo tudi rešili vprašanje, ali bi se ustanovila med Nemčijo in Rusijo vmesna poljska država pod protektoratom obeh.

Poročajo, da se bo nemški zunanji minister v Moskvi sestal tudi s turškim zunanjim ministrom Saradzogom, ki se tam mudi že dva dni.

Moskva, 27. septembra. Uradno poročajo: Vest, da se nemški zunanji minister v Ribbentrop danes pripelje v Moskvo, je zbudila v diplomatskih krogih najgloblji vtis. V tem drugem obisku nemškega zunanjega ministra v Moskvi vidijo nov dokaz, da tvori nemško-sovjetsko sodelovanje trdno osnovo za bodoči novi red v Vzhodni Evropi.

Talinn, 27. septembra. o. Nenadna ravnitev estonskega zunanjega ministra Seldterja iz Moskve je v zvezi s ultimatom, ki ga je boljševiška vlada dala Estonski. V tem ultimatu zahtevajo Sovjeti, da jim mora Estonska prepuščati vodstvo svoje zunanje trgovine in dovozi, da na njeni obali urede svoja pomorska in letalska oporišča. Z drugimi besedami: Estonija naj sprejme boljševiški protektorat.

Ta vest je v estonski javnosti pa tudi v Litvi, Letonski in na Finskem vzbudila silovito razburjenje, ker priča o tem, da se Sovjeti pripravljajo na mirno ali pa nasilno zasedbo baltičkih malih držav.

Predsednik estonske republike Paets je v zvezi z zadnjimi dogodki snoči sprejel zunanje ministra Selterja in pa vojnega ministra generala Laidonerja.

Riga, 27. septembra. o. Ob sovjetsko estonski meji je zadnja dva dneva bilo opaziti veliko zbiranje močnih oddelkov sovjetske vojske, in sicer na predelu med Peipskim jezerom ter letonsko mejo in na predelu med severnim koncem omenjenega jezera ter morjem.

Prvi »črni seznam« podjetij, ki jim Anglija ne bo pustila dobavljati surovin

London, 27. sept. Angleško ministrstvo za gospodarsko vojno je izdalo prvi »črni seznam« raznih podjetij v nevtralnih državah, za katere Anglija ne bo pustila pošiljati blaga za nevtralni ladja. Seznam obsega 280 imen, v glavnem podružnice velikih nemških podjetij, kakor Krupp, Siemens, AEG, Osram, Agta, I. G. Farben itd. — Dalje so v seznamu podjetja, katerih lastniki so nemški državljani. Seznam vsebuje 10 holandskih, belgijskih, švicarskih in bolgarskih, 18 grških, 11 danskih, 14 norveških, 11 finskih, po 6 romunskih, litvanskih in jugoslovanskih ter po 5 letonskih in estonskih tvrdki.

Položaj na zahodnem bojišču

Nemci zbirajo velika ojačenja v vsem Porenju

Pariz, 27. septembra. o. Snočje uradno poročilo francoskega vojnega poveljstva pravi: Zivahna delavnost sovražnega topništva v pokrajini med Zweibrückenom in južno od Pirmasensa. Naše čete so odbile napad na fronti ob reki Lauter.

Posebni Reuterjev dopisnik na zahodni fronti je poslal svoji agenciji brzojavko od nekega iz Francije. Britanske čete in transporti ne prestopajo prihajajo na Francosko in jih takoj pošljejo na določena mesta. Generalni štab dela neprestano, toda nihče ne ve ničesar o njegovih namelih.

Dalje poročajo: Ves včerajšnji dan so grmeli nemški topovi v osrednjem odseku zahodne fronte, ki se razteza zahodno od gorovja, poraslega z iglavci, v Malih Vozgih do pobočij nad bregom reke Bliese. Ti kraji, v katerih loči veriga grčev, vzporednih z mejo, Maginotijevo črto od Siegfriedove, so že štiri dni prizorišče neprestanega delovanja obojih čet. Napadi prinašajo silne odgovore avtomatskega orožja. Ta odsek, znan iz vojne v francoski revoluciji pod imenom »Pirmasenska linija«, je zdaj posebno prizorišče krepkega delovanja nemškega topništva. Priponitni je treba, da je to področje med Zweibrückenom in Pirmasensom edini kraj na zahodni fronti, kjer se naravna obramba ni pridružila obema utrdbenima sistemoma Maginotijeve in Siegfriedove črte. Od Rena do Malih Vozgov teče Lauter med pozicijami obeh armad, izvzemši ozki odsek

Talin, 27. septembra. Estonski zunanji minister Selter je po prihodu iz Moskve sprejel častnike ter jim izjavil, da je navzlic vsem zunanjim dogodkom Estonska trdno odločena ostati nevtralna za vsako ceno, pač pa se bo z vsemi silami branila proti vsakemu napadu na njeno neodvisnost in na njeno ozemlje.

Moskva, 27. septembra. o. Sovjetska vlada je izdala naslednje uradno obvestilo: Obisk estonskega zunanjega ministra v Moskvi ni služil samo posvetovanjem o novi ureditvi trgovskih odnosov med Estonsko in Rusijo, marveč tudi pojasnilu o nekaterih zadnjih dogodkih, ki zanimajo Sovjetsko Rusijo. Sovjetska vlada ne more sprejeti estonske razlage o begu poljske podmornice »Orel« iz

estonskega pristanišča Talina. Nemogoče je, da bi bila podmornica, o kateri je ugotovljeno, da je bila hudo poškodovana, brez kuriva in brez živeža, mogla tako pobegniti iz estonske luke. Več znamenj govori za to, da je bila poljska podmornica v Talinu popravljena, oskrbljena z vsem potrebnim in da je brez posebnih težko odplula na morje.

S tem dejstvom je bila po eni strani kršena nevtralnost, po drugi strani pa se je začelo ogražanje varnosti ruskih voda. Ker so zadnje dni opazili blizu estonske obale periskope neznanih podmornic, sklepa sovjetska vlada, da morajo te podmornice imeti svoje oporišče in oskrbovališče na estonski obali. Sovjetska vlada tega ne bo trpela in je zaradi tega postavila estonski vladi za-

hteve, ki imajo zagotoviti varnost ruske obale in ruskega morja.

S tem pojasnilom so uradno potrjene vesti o sovjetskih ultimativnih zahtevah glede ureditve sovjetskih pomorskih in letalskih oporišč na estonski obali, s čimer bi Estonska kot samostojna država prenehala.

Vesti 27. septembra

Predsednik angleške vlade Chamberlain je včeraj imel v poslanški zbornici obešen govor, v katerem je podal potek vojne po posegu Rusije na Poljsko in še enkrat slovesno izjavil, da bosta Anglija in Francija nadaljevali vojno do konca, to je do zloma narodnega socializma v Nemčiji.

General Franco je včeraj imel na seji narodnega sveta falange govor, v katerem je dejal, da je glavna naloga nove Španije obnove države, da pa se bo Španija brigala tudi za mednarodna vprašanja. Španija je prepričana, da je nacionalna zmaga rešila svet velike nevarnosti boljševizma. Zato je Španija skušala v sedanjih krizi vplivati na odgovorne evropske države v smislu nalog, katere ji daje zvestoba, ki je v zgodovini in v katoliškem izročilu.

Nemške podmornice so v prvem tednu vojne potopile angleških ladij za 65.000 ton, drugi teden za 46.000 ton, tretji teden za 21.000 ton, četrti teden pa samo za 9000 ton, kar priča, da je bil boj proti podmornicam uspešen.

V Pariz je dospel msgr. dr. Šramek, voditelj češke ljudske stranke, ki je pred nekaj meseci pobegnil iz Prage. Tudi on bo sodeloval v emigrantski vladi.

Velika ameriška poročevalska družba International News Service zanika nemške vesti, da je bil odpuščen iz službe eden njenih najboljših poročevalcev Knickerbocker, ker je v zadnjih člankih pisal, da so nemški voditelji Göring, Götter, Ribbentrop, Ley in drugi naložili v tujih bankah okrog 90 milijonov dolarjev denarja. Nemška vlada je zaradi te trditve po radiu protestirala in pozvala Knickerbockerja, naj svoje trditve dokaže.

1200 tujecev, med njimi 170 tujih diplomatskih uradnikov, je po sporazumu med nemškim poveljstvom in pod vodstvom obrambe v Varšavi lahko zapustilo gorečo poljsko prestolnico.

Neznano letalo je nad nemškim utrjenim otokom Helgolandom napadlo holandski potniški aeroplan, ki vzdržuje zvezo med Amsterdamom in Švedsko. Pri napadu je bil ubit en potnik, švedski državljani.

Angleški kralj je včeraj sprejel predsednika vlade Chamberlaina.

General Franco je včeraj zaprisegel novo vodstvo španske falange. Člani vodstva so prisegli popolno zvestobo Španiji, falangi, poglavarju Španije in načelom španske nacionalne revolucije.

Francoski komunistični poslanci, katerih je doslej že precej izstopilo iz stranke, bodo lahko hodili na sejo v poslanski zbor, morali pa se bodo vzdržati sleherne agitacije in komunističnega delovanja, če ne, jim bodo vzeli mandate in jih zaprli.

Bivši italijanski poslanik v Londonu Grandi je poslal angleškemu zunanjemu ministru Halifaxu brzojavko, v kateri se opravičuje, da zaradi sedanjega položaja ne more protiradno jemati slovesa s svojega nekdanjega službenega mesta.

Varšava že dvanaest dni brez zveze s svetom

Nemška vojska je štiriindvajset ur skozi bombardirala mesto, ki ga je sam še kup ruševin in trupel. Obramba se še vedno drži

London, 27. septembra. o. V zadnjih dvanaestih urah ni nobenega poročila iz Varšave. Snoči je sporočil varšavski radio, da je varšavsko prebivalstvo občutilo najhujše v zadnjih štiriindvajsetih urah. Nemška težka artiljerija je neprestano obstreljevala mesto, nad 200 bombnikov je letelo nad Varšavo in spuščalo zažigalne in rušilne bombe. Na vseh koncih in krajih mesto gori. Prebivalstvo se z obupom brani. Od snoči do danes zjutraj ni nikakršnih poročil iz Varšave. Tudi zadnja zveza z zunanjim svetom — radio — je pretrgana.

Zadnje poročilo varšavske obrambe pravi: Preteklo noč in včerajšnji dan je Varšava doživela najhujše trenutke obleganja. Nemci so začeli po načrtu razbijati mesto s težkim topništvom in letalstvom. Od ranega jutra je na tucete letal bombardirala središče mesta in zaneslo na stotine požarov z vžigalnimi bombami. Zbili smo osem sovražnih letal. Poljski oddelki, ki branijo predmestja, so manj trpeli od civilnega prebivalstva, ker je bombardiranje veljalo civilizirano, da omajajo njihovo moralo. Nemogoče je preceniti število mrtvih. Kljub temu se mesto še zmerom hrabro drži.

Berlin, 27. sept. o. Poluradno poročajo: Potek zadnjih bojov pred Varšavo je pokazal, da navzlic zatrtanju angleške in francoske propagande Varšava ni odprto mesto, marveč trdnjava. Vsi nemški pozivi, naj se mesto uda in naj poveljstvo Var-

šave prizaneha civilnemu prebivalstvu, so bili zaman. Obramba Varšave je nadaljevala z utrjevalnimi deli. Zaradi tega je bilo poveljstvo nemške vojske prisiljeno, da začne z odločnim napadom na mesto. Iz tega poročila se da sklepati, da so Nemci sklenili Varšavo dobiti v roke za vsako ceno in z vsemi sredstvi.

Rim, 27. sept. o. Iz Königsberga poročajo: Tuji diplomati, ki so se pred zadnjim nemškim nasokom vrnili iz Varšave, pripovedujejo, da so bili priče največje žalostre, ki jo je kateri narod kdaj doživel. Pravijo, da prevladuje med varšavskimi branilci taka odločnost, da jo je treba občudovati in da ni vdor boljševiške vojske na Poljsko te odločnosti niti malo omajal, marveč so branilci še podvojili napore, da bodo prestolnico branili do zadnjega diha.

Iz Kovna poročajo: Čez litovsko mejo prihajajo še zmerom kontingenti poljskih čet, posebno konjenice. Poljski vojski so zelo izčrpani. Vojaški begunci trdijo, da je glavni poljski general Żeligowski padel v bojih proti sovjetskim četam.

Moskva, 27. sept. Poročilo generalnega štaba rdeče armade o operacijah na Poljskem z dne 26. septembra pravi: Nadaljuje se prodiranje sovjetskih čet proti demarkacijski črti. Dosegli smo kraje Osoljec, Poln, Holm, Zamostje, Ravarusko, Sander in Turko. Pri uničevanju poljske vojske v zasedenih krajih so ujeli vsega 30.000 Poljakov, med njimi 25.000 v odseku pri Brestu Litovskem.

Angleške vesti o sovjetskih načrtih proti Romuniji

Rusija naj bi v kratkem zahtevala Besarabijo

London, 27. sept. o. Navzlic preklicu romunske vlade, da je stanje na meji med Romunijo in Sovjetsko Rusijo običajno in da ni nikakršnih znamenj o zbiranju sovjetske vojske na besarabski meji, se v Londonu trdovratno vzdržujejo vesti o vojaških pripravah Sovjetske Rusije proti Romuniji. Po teh vesteh naj bi Rusija že v kratkem zahtevala od Romunije odstop Besarabije, katero je Romunija dobila po svetovni vojni. Če Romunija ne bo prosto-

voljno vrnila te pokrajine Rusiji, jo bodo Sovjeti zasedli s silo.

Iste vesti trdijo, da bi potem Rusija dosegla vse, kar je izgubila leta 1918, in za kar je potrebovala nemško moralno pomoč, katero je dobila v nedavni nenapadni pogodbi. S tem bi po angleškem mnenju bilo sodelovanje med Sovjeti in Nemčijo v glavnem izčrpano, kar se tiče skupnih ciljev v evropski zunanji politiki.

Komunistična stranka v Franciji razpuščena

zaradi protidržavnega dela in zaradi zveze med Nemčijo in Sovjeti

Pariz, 27. septembra. Seja francoske vlade se je začela včeraj popoldne ob 17 v Elizejski palači. Predsednik Daladier je poročal o diplomatskem in vojnem položaju. Predložil je predsedniku republike v podpis odlok, s katerim se obnavlja red vojaškega križa, s katerim bodo odlikovani oni, ki se bodo v bojih posebno odlikovali. Dalje so bili predloženi Lebrun v podpis sklepi, ki se nanašajo na državno varnost in ki jih bodo uporabljali tudi za zločine in prestopke proti Angliji, Kanadi, Avstraliji, Novi Zelandiji, Južni Afriki ter ostalemu angleškemu imperiju ter Poljski.

Notranji minister Albert Sarraut je predložil v podpis sklep o razpustu komunistične stranke in vseh društev, ki ji pripadajo. Prepovedano je razširjanje in prodaja vseh spisov in slik ter drugega materiala, namenjenega za propagando Tre-tje internacionale.

Vzroki za razpust so bili v vse bolj odkritem protidržavnem delovanju francoske komunistične stranke, v katere vodstvu so sedeli ljudje, kakor Duclos, ki je bil sovjetsko obojen na smrt zaradi vohunstva, Marti, ki je bil obojen zaradi upora v vojni in je v španski državljanski vojni lastnorčno streljal Francoze, Thorez, ki je ob sedanjih mobilizacijah pobegnil v Moskvo, itd. Komunistična stranka ni svojega rušilnega dela ustavila niti ob vojni z Nemčijo, marveč je po navodilih Kominterne skušala organizirati francoski armadi udarce v hrbet. Povod za razpust pa je dal podpis vojaške zveze med Nemčijo in Sovjeti ter sovjetski vdor na Poljsko.

Komunistična stranka v Franciji, po zlomu

„Politika sporazuma je uspela“

Resolucija glavnega odbora JRZ pravi, da bo stranka podpirala vlado, da še naprej ohrani nevtralnost Jugoslavije

Beograd, 26. septembra. m. Gradbeni minister dr. Krek je nocoj ob 6 sprejel domače časnike ter jim prebral resolucijo, ki jo je sestavil glavni odbor JRZ o svojem sedanjem zasedanju. Med drugim je izjavil, da je glavni odbor JRZ svoje delo, ki ga je začel 24. t. m., nadaljeval 25. t. m. in danes, 26. t. m., ob 12 končal. Deloma so bili pri delu navzoči tudi drugi glavni odbori mladine JRZ kakor tudi akademski klub »Slovenski jug«. Ko so bili predlogi izvoljenih komisij pregledani, so bili soglasno sprejeti naslednji sklepi:

1. Glavni odbor JRZ ugotavlja, da je JRZ kot največja politična organizacija v državi nesporna predstavništvo večine Srbov in z neznatnimi izjemami vseh Slovencev in muslimanov. Kot takšna je naša stranka v nacionalnem in političnem življenju vodilni činitelj in največji nosilec državne jugoslovanske misli.

2. Glavni odbor je z največjim odobravanjem poslušal poročilo predsednika stranke o splošnem političnem položaju. Stranka bo z vsemi silami podpirala stremljenje kraljeve vlade, da kraljevina Jugoslavija tudi še nadalje obdrži in obvaruje svoje stališče miroljubnosti in popolne nevtralnosti.

3. Glavni odbor ugotavlja z zadovoljstvom, da je politika narodnega sporazuma, ki je bila od predstavnikov naše stranke nakazana v februarški odstopni izjavi ob krizi Stojadinovičeve vlade in

pri sestavi prve vlade Cvetkoviča in ki je v narodnem zastopstvu od strani naše stranke dobila potrdilo in popolno podporo, dosegla popolni uspeh. Za doseg tega cilja je naša stranka doprinesla precejšnje žrtve, v bodoče pa bo težila z vsemi silami, da narodni sporazum izvede tudi v najširših plasteh naroda v popolnem soglasju z življenjskimi potrebami vseh zainteresiranih krajev v državi. Pri vsem tem pa vedno varuje najvišje državne interese.

4. Ker je JRZ vedno skrbela za interese gospodarsko šibkejših ljudskih slojev, poudarja, da se popolnoma strinja z delom svojih predstavnikov v vladi glede izjemnih ukrepov gospodarske narave, storjenih zaradi zaščite vsega našega narodnega gospodarstva, posebno pa zaradi varstva kmetijskih in delavskih družin, in da to delo v celoti odobrava.

5. Glavni odbor naroča vsem funkcionarjem stranke, da v teh novih razmerah vsestransko nudijo pomoč vsem strankinim organizacijam, da bo stranka mogla obdržati svoj prestiž.

Glavni odbor je tudi razpravljal o vprašanih strankine organizacije in propagande in je sprejel potrebne sklepe zaradi posebnih razmer v nekaterih banovinah.

Ljubljana od včeraj do danes

Banovinski uslužbenci bodo zavarovani pri TBPD

Agilno Društvo banovinskih uslužbencev in upokojencev, ki se že štiri leta vztrajno bori za izboljšanje socialnega položaja svojega članstva, je s pomočjo širokogrudne odredbe bana dr. M. Natlačenca izvajalo lep uspeh: S 1. oktobrom letošnjega leta se bodo vsi banovinski uslužbenci zavarovali pri Trgovskem bolnišničnem in podpor-nem društvu v Ljubljani, prispevke za to zavarovanje pa bo v celoti prevzela na svoja ramena banovina v okviru svojega proračuna. Društvo je sprva mislilo na ustanovitev svoje lastne bolnišnice blagajne. Toda zaradi premajhnega števila članstva bi morali biti prispevki razmeroma visoki, vrh tega pa bi tudi organizacija bolniške blagajne spričo tega, da so banovinski uslužbenci raztreseni po vsej banovini, zahtevala velike vsote, tako da bi banovinski uslužbenci ob svojih skromnih prejemkih ne mogli zmagovali tako visokih dajatev. Potem pa se je društvo odločilo, da bi s svojimi člani pristopilo h kakšni že obstoječi bolniški blagajni, ki ima svoj aparat že razčlenjen po vsej banovini. Toda ostalo je še zmerom vprašanje plačevanja prispevkov. Ban dr. M. Natlačen, ki z blagohotno naklonjenostjo spremlja prizadevanja društva, pa je tudi tu priskočil na pomoč z velikodušno gesto. Odredil je, da prevzame vse prispevke za bolniško zavarovanje banovinskih uslužbencev banovina sama v okviru svojega proračuna. S 1. oktobrom bo banovina prijavila svoje uslužbence pri Trgovski bolniški blagajni, kjer bodo s svojci vred uživali pravico do brezplačne zdravniške pomoči in brezplačnih zdravil, ne bodo pa, razumljivo, uživali pravice do hranarice in pravice do zdravljenja v sanatorijih blagajne. Ostane pa jim še pravica na brezplačno zdravljenje v vseh državnih in banovinskih bolnišnicah.

876 banovinskih uslužbencev, med katerimi jih je 700 z družinami, bo uživalo blagodati novega zavarovanja. Prispevki za to zavarovanje so določeni na 20 din pri uslužbenceh s plačo pod 2000 din, na 30 din pa pri onih s plačo nad 2000 dinarjev in bodo banovinski proračun obremenili vsak mesec za okroglo 19.000 din.

Ob 50 letnici Mestne hranilnice ljubljanske

Največji slovenski denarni zavod, Mestna hranilnica ljubljanske, praznuje v nedeljo, dne 1. oktobra 50 letnico, odkar je začela posloovati. Zaradi dogodkov v svetu pa bo zunanja proslava tega pomembnega jubileja odpadla. Te dni je izšla obširna Spomenica izpod peresa hranilničnega uradnika dr. Franceta Zupana, ki bogato opremljena z grafikoni, statističnimi tabelami in slikami dostojno prikazuje pot in razvoj Mestne hranilnice ljubljanske v 50 letih njenega obstoja. Ker je Spomenica izšla v omejenem številu izvodov in tako ne bo dostopna širši javnosti, bomo

v prihodnjih dneh v kratkih izvlečkih seznanili naše bralce z njeno zanimivo vsebino.

Včeraj popoldne je uprava Mestne hranilnice povabila ljubljanske časnike na pomenek o proslavi hranilničnega jubileja. Razgovora so se udeležili za upravo hranilnice predsednik vele-trgovca g. Bahovec, hranilnični direktor dr. Černe, člani ravnateljstva in upravnega odbora gg. stolni župnik dr. Tomaž Klinar, višji inšpektor Zajc, odvetnik dr. Ažman in Kozamernik ter nekateri višji hranilnični uradniki. Zbrane časnike je toplotno pozdravil predsednik upravnega odbora g. Bahovec in jim nato v daljšem govoru v glavnih črtah orisal prizadevanja in razvoj Mestne hranilnice v dobi 50 let. Na koncu svojega govora je poročil zbranim časnika, da je uprava na zadnji seji sklenila pokloniti 5 milijonov za mestno ubožnico, s čimer bo najlepše proslavila svoj jubilej. Zahvalil se je časnika, da jim njihovo dosedanje pozorno spremljanje prizadevanj Mestne hranilnice in jih prošil naklonjenosti tudi v bodoče. Po govoru g. predsednika se je razvil med časniki in člani uprave ter glavnimi hranilničnimi uradniki živahen nevezan razgovor, v katerem so časniki zvedeli mnogo zanimivih podrobnosti iz življenja in poslovanja hranilnice. Uprava hranilnice je časnika tudi lepo pogostila.

Drobna kronika

Trgovskemu potniku Novaku Stefanu je neznan tat v gorenjskem vlakcu med postajama Škofja Loka in Medno izmaknil iz aktovke črno listino, v kateri je bilo 15.7000 din.

Kar 6 koles v skupni vrednosti 6100 din je bilo v zadnjih treh dneh ukradenih na raznih krajih v Ljubljani. Sezona kolesarskih tatov je torej še v polnem razmahu.

Tisočaka je menjala v neki trgovini 17-letna služkinja M. N., zaposlena pri posestniku Čerinu v Štepanji vasi. Ta okoliščina je pojasnila tavnino treh tisočakov, ki so pred kratkim izginili Čerinu. Denar je izmaknilo dekle in so ga še skoraj vsega našli pri njej.

Pred šolo na Prulah so se stekli otroci in je nekdo z debelim kamnom hudo poškodoval po nogi učenca Lindiča Adolfa, sina brusarja iz Ljubljane.

Ko je tresel orehe, je padel z drevesa posestnik Franc Svetel iz Podgorja pri Kamniku. Močno si je poškodoval hrbtenico.

Posestnica Gostiša Valentina iz Gornjega Logata je šla včeraj na obisk k svoji sestri. Med potjo pa jo je napadel neznan moški in ji prizadejal resne poškodbe po glavi in nogah.

Iz mariborske bolnišnice so pripeljali v ljubljansko Grolja Silva, delavčevega sina, ki ga je pred tednom dni stari oče po nesreči udaril s koso. Med zdravljenjem pa je nastopilo zastrupljenje in tako so dečka pripeljali v ljubljansko bolnišnico, kjer se zdravniki trudijo, da bi mu rešili življenje.

Posebnosti ljubljanskega Tivolija

Ljubljana, 27. septembra.

Po deževnih hladnih nočeh predjeseni so tista nedeljska jutra kakor umita sveža lica nedolžnih deklet. V jutranjem soncu se lesketajo narava ti osveži dušo in telo in vsi tisti v noči moreči plini vseh mogočih razmišljanj in pretiranih skrbi, vse tisto grenko in trpko se vzdigne kakor strupena megla. Taka jutra nas zbijajo kakor zapeljiv pogled nedolžnega bitja. Ven v zelenje, v čisti zrak namakati utrujenost, z roso umivati krmežljivost itd. Pazi, fant (fant — beseda, kakor očrnela medalja takratnosti), to veselo škilavo sonce jutranje te s pavovim perjem zaščegeče — pa ne smeš se — saj je lirčno razpoloženje (brez lir!) tudi lepo razpoloženje. Malo romantike tudi ne škodi, kakor ne škodi košček sladkorja v grenko kavico. Ali ne? V umivalniku se blazno vrtil nedolžna muha — jesensko utrujenost je padla izpod stropa v čisto vodo. Na, zlezi na prst — živi! Kaj se boš v vodi vrtela — če si pa za to tu, da moraš vedno brenčati, tudi če te že predjesen utruja — beži mokra muha — živi!

Eh, vraga, kmalu bi pozabil, pa vtlaknem roko v žep. »Kam pa že greš tako zgodaj?« me vpraša radovednost? »Veš, žena, vabi me prost zrak, ven v svobodo narave grem. Ali ni prav tako, za zdravje, srce in živce? Drobšč je spi. Ni lepšega jutra, kot je speči obraz nedolžnega otroka...

»Čevlji imaš še umazane,« skrbno pripomni žena. »Si jih bom v rosnih travah ali v mahu očedil. Skozi prazne ulice, še ne prebujene vsakdanjosti, jo mahnem skozi Tivoli proti Rožniku...

Od nočnega dežja in pljuska se leskeče narava kakor oko vsake ženske, če se ji izpolnijo njene najlepše želje. Četudi ne prgišče biservov, pa vsaj skromni klobuček itd., ker je mnogo skromnih želja v vsakem ženskem srcu!

Zavijem jo po asfaltu, še mokrem. Moj desni čevlji me opominj, da na fasadah hiš na Aleksandrovi cesti više poleg drugih napisov raznih modnih, fotografskih in drugih tvrdki tudi — Bata! Še kaj, dragi prijatelj. Ko se vrnem, ti pokažem na nabrežju vse nekaj bolj tebi primernega...

Jaz mislim, da mora nuditi vsakemu, tudi še tako zakrknjenemu tuju tista moderno urejena aleja, brez drevov, s svečnikom podobnimi električnimi »kandelaberčiki« veličasten vtis, ko človek tako postoji pred resnim Trubarjem. Kakor bela preproga je potegnjena tista lepa pot skozi zelenje. Videl sem že marsikateri park. V resnici, malo katero mesto bi se lahko ponašalo s »skromnim Tivolijem«. Nimam namere šivkati slavo vrtnarski umetnosti — vendar klobuk dol — pred tako lepo urejenimi gredami itd., stezami itd. (Oprostite, jaz pa ne nosim ne pozimi in ne poleti klobuka — za cilindar je pa moja »bujnolasa« glava prenerodna!) Grem skozi sveži vonj najrazličnejših rož in cvetlic. Tiste poljske, kako se preprosto smehljajo iz rosne trate. So kakor kmečki predpasniki smehljajočih se žanjic.

Druge tam se mi zde svilen meščanske preproge! Psi! Samo ne neokusne simbolike, prosim!

Lepo zlikan in očeden penzionist mirno seže z diskretno gesto v žep in v jutranji sončni luči se rumeno zaleskeče njegova zlata ura! (Zlata ura — rana ura — ne narobe. Gospod ima uro — jaz je nimam.)

Spomnim se, da moram pohiteti, če hočem uživati še kaj tega lepega jutra. Prehitim gospoda svetnika, recimo, in jo zavijem med smrekami in drugimi drevesi, mimo grmičevja (potanko ne

maram botanike mrcvariti) tja gor do tistih klopi na razpotju pod platanami. Od tistih klopi pelje pot mimo vodnjaka z dečkom preko stopnic, kjer molče lajata oba psa v tistem velikem pogrešku kiparja. (Psa nimata v odprtih gobih jezikov! Ne maram ob tej priliki omenjati zopet »srečnih« zakonskih mož. Jaz bi pa marsikaterikrat rad Boga zahvalil, da bi vsaj za nekaj minut ne imel jezika — pa brez zamere!)

Radovednosti budi zadoščeno. Posebnost ljubljanskega Tivolija so — ptiči in vervece...

Ptički vseh vrst in mehoklake vervečke, ki z repki pahljajo...

»Muki, na Muki,« pa ti prijadra s košatim repom. Ti ji ponudiš lešnik — hop, je že za debelom v sedeh »stanj« in gloda, gloda. Kako so rejene te udomežene živalice! Nekatero so tako nesramno korajžne, da ti zlezajo v žep. Pa pametne so. Meni ni še nobena povohala v žep. No, na mapo mi je priskakljala in jo je tudi povohala... Dal sem ji lešnik — če je bil piškav — v božjem imenu... jaz nisem krivi! Zjutraj zarana, ko so prespane in lačne, te kar oplazijo. Sicer gredo po rezervo, ki jo z električno brizgo izgrebo iz zemlje. Ščinkovci ti iz rok vzamejo, kar jim nudiš. Sinički ti pa kar na roko posedajo in z dlani pikajo — najraje imajo pinole. Eh, siničke tienske, kako ste domače — še v raju ne bi moglo biti tako srečne. Vrabci pa ne takol! Obžalovati ptičje skrbje tudi pozimi za svoje ljubljence. Koliko hišk so jim postavili in koliko hrane jim natresajo!

»Imate, prosim, šibico?« — »Na žalost, ne kadim!« Zelen, neprespan, vlažen, zmekčan je zavil mimo drevnega grma brezposelni... Videl sem, kako so ga obletavale ptice — pa ni imel, da bi stegnil roke in jim kaj ponudil. Vrabcev ni bilo vmes — so previdni potepini in zviti diplomati.

Ko sem prišel domov — so že moji mleti s kljunčki... in jutri bodo morali tudi! Vsak dan. Tak je zakon vsakega gnezda.

Zagrebiško radijsko postajo bo prevzela HSS

Zagreb, 27. sept. Včeraj je bil v Zagrebu občni zbor delničarjev zagrebiške radijske postaje. Od 500 delničarjev jih je bilo zastopanih 480. Ko so bila skupščini predložena vsa poročila, je povzel besedo dr. Vladimir Larkulin in v daljšem govoru utemeljeval, da radijska družba ni izvršila svoje naloge, da z radijem sodeluje pri povečevanju hrvaškega naroda. Zahteval je, naj radijsko postajo prevzame hrvaška kmečka stranka, ki je dejanska predstavnica hrvaškega naroda. Podoben predlog je postavilo še več govornikov. Poročila odbornikov so bila sicer sprejeta, toda predsednik radijske družbe dr. Branko Pliverić je povedal svoje mnenje, da ni proti temu, če bi se delnice družbe prodale HSS, pač pa želi, da bi se prodaja izvršila na miren način in sporazumno. Sprejeto je bilo, da bodo vsi delničarji dobili pisмено obvestilo, naj si izbere posebnega zaupnika, ki bo vodil pogajanja za prodajo delnic stranki HSS. Na ta način bo zagrebiška radijska postaja prešla v roke pravih zastopnikov hrvaškega ljudstva.

Razpis mesta higijena. Okrožni urad za zavarovanje delavcev v Ljubljani razpisuje mesto zdravnika-uradnika-higijena I. plač. razr. I. plačilne stopnje pri uradu v Ljubljani. Rok za vložitve prošnje je do 16. oktobra 1939 do 12. ure.

Mariborska plinarna je sedaj najmodernejša v naši državi

Maribor, 26. septembra.

Te dni je bil končan prevzem novih naprav v mariborski mestni plinarni, s katerimi je mestna občina to svoje podjetje modernizirala. 15. septembra se je pričela garancijska preizkušnja nove komorne peči in ostalih novih naprav. Poskusom so prisostvovali strokovnjaki mestne plinarne ter zastopstvo mestnih podjetij, zastopnika tvrdke, ki je nove naprave dobavila, inž. Koseol in inšpektor Baksa iz Berlina, kot nepriistranski razsodnik pa je fungiral ravnatelj celjske plinarne inž. Lavrenčič. Preizkušnja je trajala več dni ter je potekla v splošno zadovoljstvo. Na podlagi teh rezultatov je bil nato izvršen prevzem ter so sedaj nove naprave prešle v last mestne plinarne.

Mariborska plinarna je dobila novo komorno peč, nove obratne preostore in razne obratne naprave, povečalo se je tovarniško poslopje in vse podjetje je sedaj tako modernizirano, da predstavlja najmodernejši tovarniški obrat v naši državi. Nova komorna peč sedaj obratuje v največje zadovoljstvo podjetja in konzumentov. Plin, ki se v novi peči proizvaja, je namreč dosti boljše kakovosti, kakor plin iz starih retortnih peči, proizvaja pa se ga tudi dosti večja množina iz iste količine premoga, kakor na prejšnji način. Poleg tega pa se proizvaja tudi večja količina koksa, ki je isto-

tako boljše kakovosti ter ustreza povsem zahtevam, kakor jih ima inozemski koks iz specialnih koksarn. Povečala in izboljšala se je tudi količina ostalih stranskih produktov, zlasti katrana. Obrat v plinari je sedaj skoraj popolnoma avtomatiziran. Dovolj premoga v peči in odvoz koksa iz peči se vrši čisto mehanično, s čimer je zelo olajšano delo pri peči zaposlenega osebja. Premog se pripelje avtomatično v višjem vagonu iz skladišča nad peč ter se izprazni, prav tako pa se žareč koks avtomatično siplje iz peči v vagonček ter se odpelje potem pod vodno napeljavo, kjer se polije z vodo ter shladi in nato zapelje na skladišče. Napravljeno so tudi nove greznice za katran in amonijakovo vodo, s čimer je odstranjen neprijeten emrad, ki je poprej puhtel daleč na okrog iz plinarne.

Mestna občina je najela za modernizacijo plinarne posojilo 2.000.000 din. Denar, ki ga je investirala v podjetje, je dobro naložen. Že poprej je mestna občina popolnoma obnovila plinsko omrežje, ki je prej znašalo skoraj 40% konzuma ter je bilo eden glavnih vzrokov, da je bila mestna plinarna pasivna. Sedaj je z nadaljno modernizacijo docela zagotovljena aktivnost podjetja, ki bo posojilo, katerega je občina sedaj vanj investirala, docela odplačala s svojimi dohodki.

Skrivnost smrtne megle

»No?« je vzkliknil Devorny v silno napetem pričakovanju. Profesor je vstal in počasi prišel k detektivu. Njegove oči so se zagledale nekam v daljavo, desnica pa je krilila po zraku, se stisnila tik pred Devornyjevim obrazom kakor bi hotela prijeti in uničiti nekaj nevidnega.

»Naj bi bila moja iznajdba zlorabljena,« je siknil Mutachora, »od neke družbe, ki namerava iz nje proizvajati enega najstrašnejših strupenih plinov!«

»Lammerley!« se je utrgalo iz Devornyje.

»Da, Lammerley,« je potrdil Mutachora in nato se je sedel na stol in bolesten vzdih je stresel njegovo drobno, suho, telo.

»Toda pomirite se! To vendar ni mogoče,« je ugovarjal Devorny, čeprav sam ni verjel svojim besedam. »Preprosti plin za poljedelstvo, ki ste ga vi gotovo zastopirali preizkusili, se vendar ne more spremeniti v strupeni plin.«

Mutachorova glava se je nenadoma dvignila.

»Pa vendar!« je zakašljaval stavec. »Lahko se! Čujte: nekako pred dvema letoma je padla v času moje odsotnosti ena izmed steklenih krogel, v kateri je bil shranjen moj plin na tla, in se razbila. Takrat še nisem imel nobenih živali, le neka mačka, ki se je zatekla k meni, je bila v sobi. Okno je bilo odprto in ko sem prišel domov, se je plin delno že razlezel. Delno pa je ležal, ker je težji kot zrak, pri tleh. In tam je ležala tudi mačka mrtva. Dal sem jo preiskati: smrt zaradi neznanega strupenega plina, se je glasil rezultat preiskave.«

»Kaj se to ne da na kakšen drug način razložiti?« je skušal zaokreniti Devorny.

»Ne,« je dejal robato profesor.

»Potem takem je vaš pojledelski plin torej dejansko strupeni plin?«

»Ne, ne!« je naglo vzkliknil stavec. »Šlo je le za neko spremembo, ki sem se je jaz lotil, poizkus, za neko izboljšanje. Le nekaj steklenih krogel je vsebovalo ta strupeni plin, in vse te posode so nosile označbo LM 387...«

»Koliko steklenih krogel je bilo vsega skupaj?« je hitro vprašal. Devorny. Videti je bilo, da se je profesor le s težavo boril proti napadu omedlevice. Njegove roke so krilile in se skušale nasloniti na robove stola.

»V celem sedem.«

»Sedem?«

»Da, ena se je ubila. Drugo sem uporabil za poizkus. Vrgel sem jo od zunaj v svojo sobo, v katero sem zaprl podgano. Zival je bila takoj mrtva, a rezultat preiskave je bil po tem isti kakor pri mački: smrt zaradi neznanega strupenega plina.«

»In... in ostalih pet?« je vzkliknil brez diha Devorny. »Te so... so mi bile ukradene,« se je glasil tihi odgovor. Sedaj je razumel Devorny, zakaj mu ni grozila smrt s plinom. To mu je vendar povedal že tisti tujec, ki ga je s svojim avtomobilom prepeljal na newyorško letališče. Od petih ukradenih posod so bile tri porabljene za to, da so bili odstranjeni drug za drugim trije kriminalni uradniki. Kaj pa ostali dve stekleni krogli? Tudi brez zagotavljanja tujca, da ni nobene steklene krogle te vrste več, bi Devorny to vedel iz tega, kar je bil ravnokar slišal: brez dvoma so poskušali, da bi plin v preostalih dveh posodah v kemičnih laboratorijih razdelili v njegove sestavne dele, tako da sedaj dejansko ni bila ohranjena niti ena od tistih steklenih krogel.

In nato je Devornyje šnila v glavo druga misel. Tujec v avtomobilu mu je bil to vendar gotovo povedal po naročilu neznanca. Če je bil torej ta neznanec dejansko Mutachora sam — zakaj se potem profesor sedaj dela kakor bi mu s tem pripovedoval strašansko novost?

Detektiv je ravno hotel odprti usta, da bi naredil konec z neposrednim vprašanjem vsej tej nezmisljeni komediji, ko se je Mutachora nenadoma bled kot zid s skremženimi ustmi zvrnil v svoj stol.

»Kaj je z vami?« je Devorny prestrašen zakričal. »Vi ste bolni...«

»Nič, nič!« je dušeče spravil iz sebe. Njegov glas je donel votlo in tuje. »Poslušajte me do konca! Nimam nič več dosti časa za vas... Čujte! To je važno. Namreč... vem za kemično formulo sestavnega dela, ki sem ga pri tistem poizkusu dodal svojemu plinu...«

»No in?«

»Kaj ne razumete? To je tisto, kar potrebuje Lammerley, zaradi česar je sploh kupil moj plin in zaradi česar so me trpinčili... in brskali po moji hiši. Nihče, nihče ne ve za formulo. Le jaz! Jaz! Prav samo jaz!...«

Nenadoma je zdrsnilo mršavo starčevno telo s stola in padlo z zamolklim udarcem na tla, ki so bila pokrita s preprogo. Divje so zamahnile v pest stisnjene suhe roke skozi zrak. Pene so se pojavile na ustnanih.

Devorny je pokleknil ob njem na tla. Presenečen je strmel na njegov obraz, ki je dobil sedaj nekakšen siv blešč.

»Profesor... Za božjo voljo! Pokliceal bom zdravnika...«

»Ne... ni potrebno,« je hropel stavec. »Jaz... jaz... Da boste vedeli... Njegov glas je zamolknil. Rezko in grozno so brnele besede Devornyu v ušesih.

